

דף לימוד מונחה לקראת חג השבועות

מבוקש: מנהיג!

איך צומח מנהיג? האם זה משהו שנולדים איתו או אולי דווקא בונים בכוחות עצמך?
האם כל אחד יכול להיות מנהיג או רק יחידי סגולה שנועדו לכך?
האם גם בתוכי קיימות תכונות של מנהיג? איך אפשר לגלות אותן?

דוד המלך, מהדמויות הבולטות בתולדות עם ישראל, נולד ונפטר בחג השבועות.
דוד היה גם הנין של רות, שאת סיפורה המיוחד אנו קוראים בחג הזה במגילת רות.
הצצה אל פרשייה אחת בחייו תוכל לעזור לנו לענות על חלק מהשאלות הנ"ל, אך לפני כן כמה נקודות להתבוננות -

- נסו לחשוב על דמות של מנהיג משמעותי בעיניכם (מכל תקופה ומכל תחום – מדינאות, צבא ואפילו ספורט).
מדוע בחרתם דווקא בו?
- מה יש באדם שעושה אותו למנהיג בעיניכם? אילו תכונות נדרשות לשם כך?
- קראו יחד את ההיגדים הבאים שנאמרו מפיהן של כמה דמויות מובילות ומשפיעות בתקופות שונות:
- **מנהיגים הם אלה שגורמים לאנשים ממוצעים לעשות עבודה יוצאת דופן** (אלברט איינשטיין).
- **מנהיג מוביל אנשים למקום שאליו הם רוצים להגיע. מנהיג גדול לוקח אנשים למקום שבו עליהם להיות** (רוזלינד קרטר).
- **יש אנשים שרואים דברים כמו שהם ושואלים 'מדוע?'**, אני חולם על דברים שמעולם לא היו ושואל 'מדוע לא?' (ג'ורג' ברנרד שו).
- **מנהיג ניחן בכישרון לגרום לאנשים להאמין שהם טובים יותר ממה שהם חושבים על עצמם** (פט ריילי).
- **כל טוראי נושא בתרמילו את שרביט המנהיג** (נפוליאון).
- **הזדמנות אינה דופקת בדלת. היא מציגה את עצמה כשאתה מרסק את הדלת** (קיייל צ'נדלר).
- **המונע הגדול ביותר מן האדם להשיג את מבוקשו - הוא חוסר האמון שלו שהדבר בכוחו** (רבי נחמן מברסלב).
• בחרו מתוך הרשימה היגד או שניים, שאיתם אתם מזדהים במיוחד והסבירו מדוע.
• האם תוכלו להוסיף עוד היגד משלכם?

גדול המנהיגים שקם לישראל הוא משה. האיש שהוציא את ישראל ממצרים, האימפריה הגדולה של העולם העתיק, והפך אותם מקבוצת עבדים נרצעים לעם המקבל תורה וצוועד לעבר הארץ המובטחת. דמותו שימשה השראה למנהיגים ולוחמי חופש רבים שצעדו בעקבותיו. ובכל זאת משהו בסיסי היה חסר לו. כשאנחנו חושבים על דמויות כמו אלכסנדר מוקדון, צלאח א-דין או נפוליאון, שצעדו בגאון על במת ההיסטוריה, כבשו והנהיגו, אנו מדמיינים אותם עומדים מול בני עמם וצבאם ונאמים בלהט. על משה מסופר משהו אחר לגמרי:

שמות ד', י': "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמָוֶל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם מֵאֵז דְּבָרָךְ אֶל עַבְדְּךָ כִּי כָבֵד פָּה וְכָבֵד לִשׁוֹן אֲנִי."

האם אפשר לדמיין היום מנהיג מדיני שאינו 'עובר מסך'? האם אתם מסוגלים לצייר בדמיונכם ראש ממשלה שיכולתו הרטורית מוגבלת והוא... **מגמגם**?

ומצד שני – האם הקסם המילולי והיכולת ללהטט במילים הם התכונות החשובות ביותר למנהיג? מהן הסכנות האורבות לאדם שכוחו בפיו?

אצל משה, הדיבור לא היה הצד החזק. מה בכל זאת בלט אצלו? באופן מפתיע מתברר ששנות ילדותו של מנהיג עם ישראל לא עברו עליו בחיק משפחתו היהודית, אלא דווקא כנסיך בארמונו של מלך מצרים, בנה המאומץ של בת פרעה. אך משה הצעיר לא הולך שבי אחרי תפנוקי הארמון, וכבר ברגע הראשון בו הוא עומד על דעתו, לבו מעורר אותו לפעולה:

שמות ב', י"א-י"ז: "וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם. וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ עִבְרִי מֵאֲחִיו: וַיִּפֶּן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ, וַיַּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל: וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲנֶה שְׁנֵי אַנְשִׁים עִבְרִים נָצִים. וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעִי: וַיֹּאמֶר מִי שְׁמִי לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עָלֵינוּ, הַלְהָרְגֵנִי אֲתָה אָמַר כְּאִשֶּׁר הָרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי, וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר: וַיִּשְׁמַע פְּרָעָה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהָרֵג אֶת מֹשֶׁה. וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרָעָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר: וּלְכֹהֵן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתְּבִאנָה וַתִּדְּלֶנָּה וַתִּמְלֶאנָה אֶת הַקְּרָטִים לְהִשְׁקוֹת צֶאֱן אֲבִיהֶן: וַיָּבֹאוּ הָרָעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקֶּם מֹשֶׁה וַיִּוָּשַׁעַן וַיִּשְׁקֶךְ אֶת צֶאֱנָם."

- נסו להעלות לפחות שלושה טיעונים שהיו יכולים לחלוף בראשו של משה מדוע להתעלם מן המחזה שלפניו ולהמשיך ללכת הלאה? מה בכל זאת גרם לו לדעתכם לנהוג אחרת?
- מתברר שלמרות המחיר הכבד ששילם משה על התערבותו הוא אינו לומד לקח מניסיון העבר, אלא ממשיך לנסות פעם אחר פעם להושיע את הנרדף. האם אתם יכולים למצוא בשלושת האירועים הללו הדרגתיות כלשהי?
- אילו תכונות של מנהיג באות לידי ביטוי בהתנהגותו של משה במקרים האלו?

בניגוד למשה, דוד המלך לא צמח בארמון כנסיך יורש עצר. הוא גדל במשפחה רגילה מבית לחם. האירוע שחולל מפנה והעלה את דוד לגדולה היה **הקרב נגד גוליית**. נתבונן בו יחד:

שמואל א, יז: "וַיֵּאֲסֹפוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת מַחְנֵיהֶם לְמַלְחָמָה וַיֵּאֲסֹפוּ שָׁכָה אֲשֶׁר לַיהוּדָה: וְשָׂאוּל וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱסָפוּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵמֶק הָאֵלָה. וַיַּעֲרְכוּ מַלְחָמָה לְקִרְיַת פְּלִשְׁתִּים: וּפְלִשְׁתִּים עֹמְדִים אֶל הַקֵּר מִזָּה, וַיִּשְׂרָאֵל עֹמְדִים אֶל הַקֵּר מִזָּה וַחֲגִיָּא בִּינֵיהֶם: וַיֵּצֵא אִישׁ הַבָּנִים מִמַּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים גִּלְיָת שְׁמוֹ מִגֵּת, גָּבְהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזָרָת: וְכֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ וְשָׁרִיֹן קֶשֶׁקֶשִׁים הוּא כְבוֹשׁ וּמִשְׁקַל הַשָּׁרִיֹן חֲמִשָּׁת אֲלָפִים שֶׁקֶלִים נְחֹשֶׁת: וּמִצָּחַת נְחֹשֶׁת עַל רִגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְּפָיו: וַיַּעֲמֵד וַיִּקְרָא אֶל מַעֲרֻכַּת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תִצָּאוּ לַעֲרֹךְ מַלְחָמָה, הֲלוֹא אֲנִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׂאוּל, בָּרוּ לָכֶם אִישׁ וַיֵּרֶד אֵלָי: אִם יוּכַל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכְנִי וְהִינֵנִי לָכֶם לַעֲבָדִים, וְאִם אֲנִי אוּכַל לוֹ וְהִכִּיתִי וְהִיִּיתֶם לִנִּי לַעֲבָדִים וְעַבְדְּתֶם אֹתִנִי: וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חֲרַפְתִּי אֶת מַעֲרֻכֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה, תָּנוּ לִי אִישׁ וְנִלְחַמָּה יַחַד: וַיִּשְׁמַע שָׂאוּל וְכָל יִשְׂרָאֵל אֶת דְּבָרֵי הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלָה וַיַּחֲתוּ וַיֵּרָאוּ מָאֹד: וַדּוֹד בֶּן אִישׁ אֶפְרַתִּי מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וְשֵׁמוֹ יִשִּׁי וְלוֹ שְׁמוֹנֶה בָנִים. וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׂאוּל זָקֵן בָּא בְּאֲנָשִׁים: וַיִּלְכּוּ שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו יִשִּׁי הַגָּדְלִים הִלְכוּ אַחֲרֵי שָׂאוּל לְמַלְחָמָה, וַדּוֹד הוּא הַקָּטָן: וַדּוֹד הִלֵּךְ וְשָׁב מֵעַל שָׂאוּל לְרַעוֹת אֶת צֶאֱן אָבִיו בֵּית לָחֶם."

- מדוע מצוין התנ"ך לגבי דוד שהיה רועה צאן? מה המידע הזה יכול ללמד על דמותו?
- מי עוד מבין הדמויות הבולטות בתנ"ך היה רועה צאן? אילו כישורים שעשויים להיות נצרכים למנהיג, דורש התפקיד הזה?

"וַיִּגָּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשֶּׁכֶם וַהֲעָרַב וַיִּתְּנָצַב אַרְבָּעִים יוֹם: וַיֹּאמֶר יִשִּׁי לְדוֹד בְּנוֹ קַח נָא לְאַחִידְךָ אֵיפֹת הַקֶּלֶא הַזֶּה וַעֲשֵׂהָ לָחֶם וְהָרַץ הַמַּחְנֶה לְאַחִידְךָ: וַיִּשְׁכֶּם דָּוִד בְּבֹקֶר וַיִּטֹּשׁ אֶת הַצֹּאן עַל שֹׁמֵר וַיֵּשֶׁא וַיִּלָּךְ כְּאִשֶּׁר צִוָּהוּ יִשִּׁי. וַיָּבֹא הַמַּעֲגָלָה וַחֲחִיל הַיֵּצֵא אֶל הַמַּעֲרָכָה וַהֲרֵעוּ בְּמַלְחָמָה: וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם וַהֲנֶה אִישׁ הַבָּנִים עוֹלָה גִלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי. וַיִּדְּבַר כְּדָבָרִים הָאֵלָה וַיִּשְׁמַע דָּוִד: וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּרָאוּתָם אֶת הָאִישׁ וַיִּנָּסוּ מִפְּנֵי וַיֵּרָאוּ מָאֹד: וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל הֲרִאִיתֶם הָאִישׁ הָעֹלָה הַזֶּה כִּי לַחֲרָף אֶת יִשְׂרָאֵל עָלָה: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר מַה יַּעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה וְהִסִּיר חֲרָפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל, כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הָעֹלָה הַזֶּה כִּי חָרַף מַעֲרֻכֹת אֱ-לֹהִים חַיִּים: וַיִּסָּב מֵאֲצִלוֹ אֶל מוֹל אַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדָבָר הַזֶּה וַיִּשְׁבְּהוּ הָעָם דְּבָר כְּדָבָר הָרָאוּשׁוֹ."

- מה אנחנו יכולים ללמוד על דמותו של דוד מהמתואר כאן (יחסו עם אביו, אחריותו כלפי הצאן, תגובתו לדברי האנשים)?
- מדוע דוד עובר מאיש לאיש ואומר להם שניתן לנצח את גוליית? חישובו על יותר מסיבה אחת.

"וַיִּשְׁמַעוּ הַדָּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר דָּוִד וַיִּגְדּוּ לִפְנֵי שָׂאוּל וַיִּקְחֵהוּ: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׂאוּל אֵל וְכָל לֵב אָדָם עָלָיו עֲבָדְךָ יִלָּךְ וְנִלְחַם עִם הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה: וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל דָּוִד לֹא תוּכַל לִלָּכֵת אֶל הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה לְהִלָּחֵם עִמּוֹ, כִּי נַעַר אַתָּה וְהוּא אִישׁ מַלְחָמָה מִנְּעָרָיו: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׂאוּל רַעַה הִנֵּה עֲבָדְךָ לְאָבִיו בְּצֹאן. וּבָא הָאִרִי וְאַתָּה הַדּוֹב וְנִשְׂאָ שֶׁה מִהַעֲדָר: וַיִּצְאֵתִי אַחֲרָיו וְהִכִּיתִי וְהִצַּלְתִּי מִפְּנֵי וַיִּקֶּם עָלַי וְהִחַזְקֵתִי בְּזִקְנוֹ וְהִכִּיתִי וְהִמִּיתִיו: גַּם אֶת הָאִרִי גַם הַדּוֹב הִכָּה עֲבָדְךָ וְהִנֵּה הַפְּלִשְׁתִּי הָעֹלָה הַזֶּה כְּאֶחָד מֵהֶם כִּי חָרַף מַעֲרֻכֹת אֱ-לֹהִים חַיִּים: וַיֹּאמֶר דָּוִד ה' אֲשֶׁר הַצִּלָּנִי מִיַּד הָאִרִי וּמִיַּד הַדּוֹב הוּא יִצִּילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה. וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל דָּוִד לֵךְ וְה' יִהְיֶה עִמָּךְ."

- מה חשיבותו של הסיפור על הניצחון של דוד על הארי והדוב?
- נסו להיזכר במקרים מן החיים שלכם בהם התמודדתם עם אתגר משמעותי והצלחתם? במה הידיעה הזו עשויה לעזור בהתמודדויות אחרות?
- כיצד מעז שאלו להפקיד את גורל הקרב ואת עתיד העם בידי של איש צעיר וחסר ניסיון לחימה? על מה זה מעיד לדעתכם?

"וילבש שאול את דוד מדיו ונתן קובע נחשת על ראשו וילבש אתו שריון: ויחגר דוד את חרבו מעל למדיו ויאכל ללכת כי לא נסה. ויאמר דוד אל שאול לא אוכל ללכת באלה כי לא נסיתי. ויסרם דוד מעליו: ויקח מקלו בידו ויבחר לו חמשה חלקי אבנים מן הנחל וישם אתם בכלי הרעים אשר לו ובילקוט וקלעו בידו, ויגש אל הפלשתי: וילך הפלשתי הלך וקרב אל דוד: ויבט הפלשתי ויראה את דוד ויבזהו כי היה נער ואדמני עם יפה מראה: ויאמר הפלשתי אל דוד הקלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות?! ויסקל הפלשתי את דוד בא-להיו: ויאמר הפלשתי אל דוד לכה אלי ואתנה את בשרך לעוף השמים ולבהמת השדה: ויאמר דוד אל הפלשתי אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת... וידעו כל הארץ כי יש אלהים לישראל: וידעו כל הקהל הזה כי לא בחרב ובחנית יהושיע ה' כי לה' המלחמה ונתן אתכם בידו: והיה כי קם הפלשתי וילך ויקרב לקראת דוד וימהר דוד וירץ המערכה לקראת הפלשתי: וישלח דוד את ידו אל הפלשתי ויקח משם אבן ויסקלע ויך את הפלשתי אל מצחו ותטבע האבן במצחו ויפל על פניו ארצה: ויחזק דוד מן הפלשתי בקלע ובאבן ויך את הפלשתי וימיתו וחרב אין ביד דוד: וירץ דוד ויעמד אל הפלשתי ויקח את חרבו וישלפה מתערה וימתתהו ויכרת בה את ראשו. ויראו הפלשתים כי מת גבורם וינסו: ויקמו אנשי ישראל ויהודה וירעו וירדפו את הפלשתים עד בואד גיא ועד שערי עקרון. ויפלו חלקי פלשתים בדרך שערים ועד גת ועד עקרון."

- מדוע ויתר דוד על מדי המלחמה של שאול ובחר במקום בחלוקי האבנים? איזו איסטרטגיה של התמודדות אפשר ללמוד מכאן?
- מה מלמדת ה'שיחה' בין גולית לדוד על האישיות של כל אחד מהם?

בסופו של דבר, אחרי מסכת ארוכה של קשיים, יהפוך רועה הצאן מבית לחם, הנין של רות, האלמנה הענייה ממואב, למלך ישראל הנכבד. הרמב"ם (רבי משה בין מיימון. מגדולי חכמי ישראל שבכל הדורות. נולד בספרד לפני כ-900 שנה) מציין שתכונתו הבולטת של המלך היא:

שליבו הוא לב כל קהל ישראל (הלכות מלכים ג,ו)

- איך אתם מבינים את הביטוי "ליבו הוא לב כל קהל ישראל"?
- מהי ההשפעה של הרקע המשפחתי והאישי של דוד על התאמתו לתפקיד המלך?

לסיום, נוסיף נקודה למחשבה מעניינת מרבי חיים מצאנז, ממנהיגי החסידות באירופה (נפטר לפני כ-140 שנה). הוא היה רגיל לומר כך:

"כשהייתי צעיר וחופשי ולדמיני לא היו גבולות - חלמתי לשנות את העולם. כשבגרתי גיליתי שהעולם לא ישתנה, אז הגבלתי את האופק שלי והחלטתי לשנות רק את ארצי. אך גם היא נראתה כבלתי נתונה לשינוי. כשהתחלתי להזדקן התפשרתי והחלטתי להסתפק בשינוי משפחתי. אך גם בה גיליתי שלא חל שום שינוי. ועכשיו, כשאני שוכב על ערש דווי אני מבין. לו רק הייתי משנה את עצמי תחילה, אזי באמצעות הדוגמה שלי, ייתכן והייתי משנה את משפחתי. בזכות העידוד שלהם, ייתכן והייתי משפר את ארצי, ומי יודע, אולי הייתי מצליח לשנות גם את העולם."

- מה החידוש שיש בדבריו של רבי חיים מצאנז לגבי תפקידו ואופן פעולתו של מנהיג?
- היכן מנהיגות באה לידי ביטוי בחיים שלכם?

חג שמח!

כתב: הרב יוני לביא. Yonilavi10@gmail.com
 הזכויות שמורות לארגון 'צהר'
 למעוניינים במעריך [מעוצבת](#)